

Spreeuw. Het normale aantal eieren is vijf, bij uitzondering zes. Meestal hebben de spreeuwen eerst in het begin van Mei eieren, slechts bij zeer gunstig weer wat vroeger.

Groenling. De groenling plaatst het nest in allerlei jonge boomen op de lagere zijtakken tegen den stam, ook tusschen het latwerk tegen begroeide muren. Het legsel van vijf eieren is in de eerste helft van Mei voltallig.

Vink. De vinken zijn niet kieskeurig in het uitkiezen van de nestplaats, boomen van allerlei soort en grootte zijn van hunne gading. Nu eens bouwen ze het nest op horizontale takken van vruchtboomen, dan weder tegen den dikken stam van eiken en beuken, ook in allerlei heesters en stamrozen. Ze schijnen eenigen voorkeur te hebben voor de boomen langs wegen en in tuinen. De hoogte boven den grond varieert tusschen een en tien meter. Het aantal eieren is vier of vijf, in het begin van Mei is het legsel voltallig.

Kneulje. Het nest bevindt zich altijd bij den grond, in duindoornstruiken of lage dennetjes, goed verscholen tusschen het dorre gras of het hoge heidekruid. In onze duinen vond ik het legsel van vijf eieren voltallig omstreeks midden Mei, in het zuiden van België vond ik in Juli nog eieren. Waarschijnlijk broeden ze tweemaal in het seizoen.

Huismus. De nestgelegenheden in gebouwen en tegen met klimop begroeide muren komen het eerst in aanmerking, in de tweede plaats boomgaten, tenslotte bouwen ze een groot nest vrij in de takken der boomen. Twee- of driemaal in het jaar brengen ze een nest jongen groot. Het eerste legsel heeft vijf eieren, het tweede gewoonlijk vier. Omstreeks midden April hebben de musschen pas de eerste eieren.

Ringmuss. De ringmusschen nestelen in holle boomen, uit nood vullen ze wel eens een oud kraaien- of eksternest geheel met zachte stoffen op. Het legsel van vijf eieren, waarbij dikwijls, maar niet altijd, een van de andere afwijkend gekleurd ei voorkomt, is in de eerste helft van Mei voltallig.

Goudvink. Het nest wordt graag in jonge boompjes geplaatst, eenige meters boven den grond. De vijf eieren zijn in het begin van Mei gelegd.

Rietgors. Het nest bevindt zich meestal vlak bij den grond, tusschen het dichte bosch van braamranken, kleefkruid enz. aan de oevers van groote en kleine wateren. Het legsel van vijf eieren is in de tweede helft van Mei voltallig.

Geelgors. De geelgorzen plaatsen het nest op den grond tusschen het heidekruid, dikwijls aan den voet van kleine boompjes. Het normale getal der eieren is vijf. Er worden twee broedsels in het jaar grootgebracht, in April en in Juni.

Leeuwerik. Het nest is slechts een met fijne worteltjes belegd kuiltje tusschen het gras. Het normale aantal eieren is vier. De leeuwerikken broeden eveneens tweemaal, in April en Juni.

Witte Kwikstaart. De witte kwikstaart schijnt voor het nest den mensch niet meer te kunnen missen. Ze bouwen altijd op daken, in muurgaten, in tuinhuisjes, onder bruggen, tusschen rijshout van beschoeiingen enz. Het normale aantal eieren is zes. Het legsel is in de tweede helft van April voltallig.

Boompieper en Graspieper. Deze piepers bouwen beide een diep nestje tusschen de grashalmen, rustende op den grond. Alleen bewoont de boompieper drogere streken dan de graspieper. Het normale getal van vijf eieren is omstreeks half Mei voltallig. Bij beider eieren komt de krans om het stompe einde veel voor, bij die van de boompieper zijn de vlekken veel meer roodbruin.

Boomkruipertje. Het Boomkruipertje nestelt in boomgaten, achter losse lappen schors, en in knotwilgen. De bekende ziekelijke uitwassen aan iepen vormen dikwijls mooie nestgelegenheden voor boomkruipertjes en meezen. De zes tot acht eieren worden omstreeks half Mei gelegd.

Boomklever. De door spechten gemaakte nestgaten in beuken worden door boomklevers bij voorkeur gebruikt, waarbij de opening zoo noodig door klei vernauwd wordt. Het legsel bestaat uit zes tot acht eieren en is in de eerste helft van Mei voltallig.

Koolmees en Pimpelmees. De meezen nestelen in boomgaten en hebben geen voorkeur voor een bepaalde boomsoort. Het aantal eieren varieert tusschen zes en twaalf, het tweede legsel bevat minder eieren dan het eerste, dat tegen het einde van April of het begin van Mei voltallig is.

Zwarte Mees, Zwartkopmees en Kuifmees. De zwarte mees is aan dennenbosschen gebonden en komt overigens in nestbouw met de vorige soorten overeen. De zwartkopmees nestelt in knotwilgen in de nabijheid van water. De kuifmees bewoont drogere streken en nestelt eveneens in allerlei holle boomen.

Staartmees. De staartmees nestelt in doornstruiken laag boven den grond of in boomen tegen den stam, tot tien meters hoogte. Het aantal eieren van het eerste legsel is acht, van het tweede vijf à zes. De staartmeezen hebben in het midden van April het eerste legsel reeds voltallig. 's Nachts kruipt het mannetje bij het broedende wijfje in het nest. In de duinstreken, waar de eiken meestal dik met het grijze korstmos bedekt zijn, bestaat de buitenbekleding van het nest uit datzelfde mos, waardoor het slechts een verdikking van den stam lijkt. Het valt dan zóó weinig op, dat men dikwijls nog lang en nauwkeurig alle plaatsen van den stam, waar zijtakken ontspringen, moet inspecteeren, vóór men het in het oog heeft. Van binnen is het dik gevoerd met veertjes. Het geheel zit echter vrij los in elkaar, zoodat, als men het van den stam tracht los te maken, het wondermooie nestje spoedig een vormloze klomp wordt.

Vento.

P. TESCH.

(Wordt vervolgd.)

EXCURSIES OP SCHOUWEN EN DUIVELAND.

(Vervolg.)

Wij stonden mal te kijken; we moesten dien nacht toch een onderkomen hebben. Dus gingen we maar op weg naar Haamstede, ongeveer een uur verder. Waar we dien dag steeds in de zon hadden geloopen op open en vlak terrein, deed ons de wandeling naar Haamstede langs een lommerrijken weg met schilderachtige boschjes ter weerszijden daarvan, waaruit hier en daar de blanke duinen te voorschijn kwamen, ons zeer aangenaam aan. Natuurlijk troffen we daar de planten aan, die we gewoon zijn bij ons in 't Westen langs wegen met kreupelboschjes en slootkantjes aan te treffen, als *Geranium Robertianum* (Stinkende Ooievaarsbek), *Eupatorium cannabinum* (Koninginnekruid), *Spiraea ulmaria*, *Scutellaria galericulata* (Gemeen Glidkruid), hier en daar *Polypodium vulgare* (Naaktvaren), *Epilobium hirsutum* (Ruige Basterdwederik), *Chelidonium majus* (Stinkende Gouwe), *Geum urbanum* (Gemeen Nagelkruid), *Phalaris arundinacea* (Kanariegras). Eindelijk bereikten we Haam-

stede, een van de grootste dorpen uit den omtrek, gebouwd tegenover 't bekende kasteel van Witte van Haamstede, op welks muren we *Asplenium Trichomanus* (Steenbreekvaren) ontdekten. Nadat we een hôtél gevonden hadden, zochten we een van de heerlijke laantjes der omgeving op, waar we gedeeltelijk den avond passeerden; de vogels waren grootendeels in de rust, alleen een ekster verbrak nu en dan de stilte. Konijnen zagen we met tientallen, hun vreugde uitend in luchtige sprongen en eigenaardige kreten.

Daar een van ons beiden absoluut eens op duingrond wou staan, richtten we onze schreden naareen hoog duin, op welks top we een schoon uitzicht hadden op de bosschen van Haamstede, de torentjes van Haamstede, Burg en Koudekerk aan den eenen en het duinlandschap aan den anderen kant. Reeds dadelijk viel het ons op, dat de duinen op Schouwen zeer kaal zijn. Schitterend wit keerden ze hun oostelijke hellingen naar ons toe, hier en daar afgebroken door 't groen van *Carex arenaria* (Zandzegge) en *Salix repens* (Kruipwilg). Zelden was er een meer begroeid stukje, waar de kleinere duinplanten voorkwamen, als *Jasione montana* (Zandklokje), *Ononis repens* (Kruipend Stalkruid), *Phleum arenarium* (Zanddoddegras), *Viola tricolor vulgaris*, *Carex trinervis*, (Drienervige Zegge), en een enkele grootere als *Cynoglossum officinale* (Hondstong), *Pimpinella Saxifraga* (Steenbreek Bevernel). In een boschje noteerden we nog *Moehringia trinerva* (Moehringia).

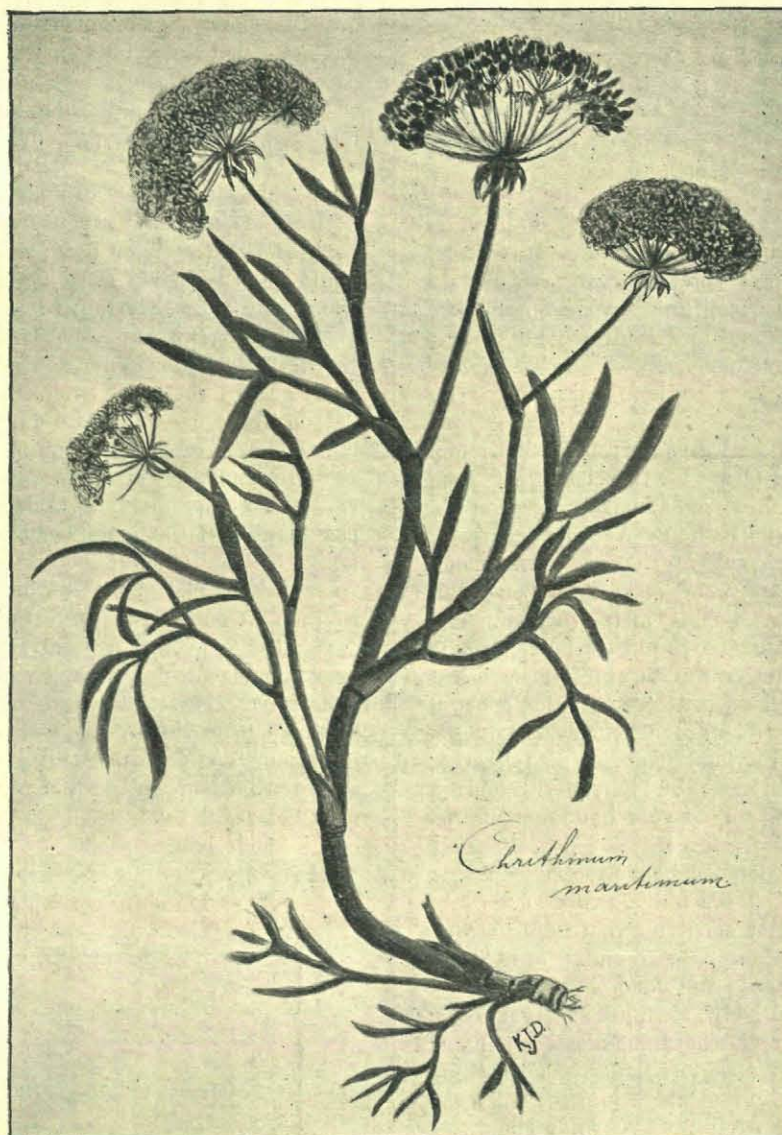
De avonden brachten we door in gezelschap van een Duitsch schilder van München; uit de Noordelijke provinciën was hij als het ware verdreven, tengevolge van de houding der bewoners, zoodat hij nu hier zijn studies kwam maken; de bevolking liet hem hier beter met rust. Zoo nu en dan raakte hij in extase bij het zien van zoo'n echt Hollandsch landschap; een weide, daaromheen knotwilgen, en een paar koeien en een paard daarin grazende; alles verlicht door de ondergaande zon, dat vond hij mooi. 't Was moeilijk hier in Holland te schilderen, zeide hij, de luchten veranderden zoo onophoudelijk. Eens stond hij stil voor een boom, dien hij prachtig vond; 't was een populier, in ons

oog zelfs een leelijke, doch 't mooie er van was de top, geheel verdord, tengevolge van de zeewinden, en daaronder het groenbebladerde deel; 't is voor een bewoner der bergstreken ook wel iets typisch. Wat hoorden we hem een keer smakelijk lachen, toen een boer ons een lucifer vroeg, dadelijk op den grond ging knielen en zijn klomp als windscherm gebruikte; dat zou hij in München vertellen.

Den dag na aankomst hadden we in 't bijzonder uitgezocht voor een tocht in de duinen; de zon brandde fel; 't was wel de warmste dag, dien we gehad hebben, dus wel de minst geschikte voor een duinexcursie. Van Haam-

stede gingen we eerst naar Burg; bij de dorpen werden de gewone ruderaalplanten gevonden. Van Burg zuidwaarts langs den Meeldijk met de meer genoemde dijkplanten naar Burgsluis. Hier zagen we iets, dat we in Holland nooit te zien krijgen. Aan lange lijnen hingen n.l. zeehondenvellen te drogen; dat was iets voor 't doek, naar onze meening; onze schilder was 't daarmee volkomen eens. De zeehonden worden hier in grooten getale gevangen op de vele zandbanken; is het eb, dan komen de vischroovers op de platen hun dutje doen, de jagers gaan met knodsen gewapend de zandbank op en probeeren enkele dood te slaan. Zonder gevaar is deze jacht niet; de zeehonden slaan er met hun staart flink op los, als ze wakker worden. Voor elken zeehond, die gevangen wordt, ontvangt men een premie; voor een wijfje is deze 't hoogst.

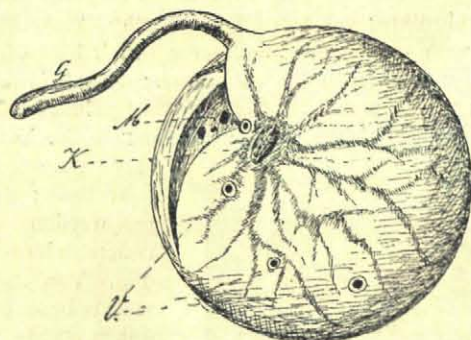
Den dijk volgende naar Westenschouwen daalden we langs de steenen glooiing naar

den zeekant om er wat plankton te visschen, toen we voor een geheel onbekende plant kwamen te staan, waarvan we niet meer konden uitmaken, dan dat het een Umbellifeer was en een echte Halophyt: dikke vleezige, grauwe bladeren, haar geheele habitus was die van een echte zoutplant. Bij determinatie bleek ons, dat we te doen hadden met *Chrithmum maritimum* (syn. *Cachrys maritima*), Zeevenkel. 't Is een plant van rotsige en steenige kusten groeiende onder 't bereik der golven, langs de Middellandsche en de Adriatische Zee, evenals langs de Westkust van Europa. Eenige jaren geleden is *Chrithmum* gevonden tusschen de steenen van de zeevering te Huisquinen, maar is daar sedert door herstel-

lingen aan die zeewering verdwenen. Wij vonden de plant op een dergelijke plaats.

't Planktonmonster was bijzonder rijk aan cellen van *Noctiluca miliaris*, een Cystoflagellaat, die op onze kust voornamelijk 't lichten van de zee veroorzaakt.

De Zeevonk (*Noctiluca miliaris*).

We volgden den dijk, die niet veel meer dan de gewone schorplanten opleverde, doch die des te interessanter was, door 't geen de avifauna hier opleverde. Op een drassig weiland achter den dijk had een groote vogelvergadering plaats. Een blauwe reiger stond op schildwacht; hij vergat zoo nu en dan zijn gewichtige post, en kon de verleiding, die de voorbijzwemmende vischjes hem aanboden, geen weerstand bieden.

De kieviten voerden het hoogste woord; af en toe vlogen ze op en namen een andere plaats in, tusschen een troepje kokmeeuwen, die hun aandacht meer hadden bij de wormpjes, die uit den grond kropen, dan bij hetgeen verhandeld werd. De zeezwaluwen waren niet veel beter. Eenige bergeenden beseften ook niet het belangrijke van de zaak en zaten met den kop in de veeren 't einde af te wachten. Een wulp wilde opschudding brengen in de troep; hij haalde zijn tweede poot reeds uit de veeren, strekte zijn hals wat uit, doch kalmeerde, toen hij de grutto's naast zich bedaard zag blijven. Een paar scholeksters schenen zeer in gedachten verdiept; ze zaten roerloos voor zich uit te staren, hoewel eenige strandplevieren ze met hun tierr, tierr trachtten af te leiden. Een leeuwerik zorgde voor het muzikale gedeelte.

't Was hier een plaatsje voor den heer Steenhuizen.

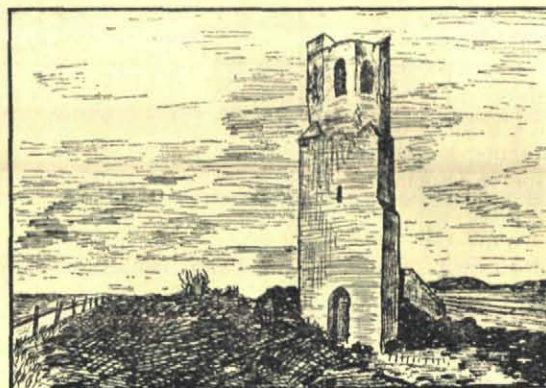
We waren hier in de streek, die in 't algemeen den naam van Westerschouwen draagt; eertijds strekte deze streek zich meer zeewaarts uit, door overstroming is te dezer plaatse een geheel dorp een prooi der golven geworden. Aan deze gebeurtenis wordt de volgende mythe vastgeknoopt: Een zeemeermin was door visschers gevangen genomen; de meerman eischte zijn vrouw terug, doch de visschers gaven haar niet en voor hun straf verging het gansche dorp. Dit verhaal leeft nog voort in 't volgende rijmpje.

Westerschouwen,
't Zal je rouwen
Dat je genomen hebt mijn vrouwe
Westerschouwen zal vergaan
De stompe toren zal blijven staan.

Op de Z.W. punt van Westerschouwen gaat de dijk over in duin met 't daarvoor gelegen strand; op 't laatstetroffen we *Salsola Kali* (Loogkruid), *Cakile maritima* (Zeeraket), *Halianthus peploides* (Zoutbloem) aan. Tegen de duinen stond zeer fraai en rijk de blauwe zeedistel en verder vonden we daar de gewone duinplanten. Aan het strand waren met *Zostera* vele Bryozoën en Hydrozoën aangespoeld. Van deze laatsten en wel van 't geslacht *Sertularia* vonden we in vele huizen een exemplaar op een schelp gegroeid in

een flesch geplaatst; de Schouwenaars noemen deze zee-boompjes en ze doen dient als weervoorspellers. Komt er regen, dan is het boompje rijk voorzien van luchtbelletjes, is er storm in 't vooruitzicht, dan drijft het geheel naar de oppervlakte; een goedkoope barometer alzoo. Teneinde een ondraaglijken dorst te lesschen, klommen we het duin over en zetten koers naar een boerenwoning, waar een dronk water zich goed liet smaken, al zat het vol met copepoden. Daarna trokken we weer naar de duinen, den weg van de stafkaart volgende, maar op korten afstand liep de weg dood en stonden we voor een rood en geel veld met Oost Indische kers, die daar vrij veel verbouwd wordt en dit jaar 38 ct. per K.G. opbracht. Langs een omweg en door draadversperring en braamstruiken heenwringende bereikten we weer het vrije terrein, waar als nieuweling *Saponaria officinalis* (Zeepkruid) werd genoteerd; voor ons lagen de echte kale Schouwensche duinen, waarvan we reeds melding maakten. Na eenige ruggen overgeklimmen te zijn kwamen we in een uitgestrekte vallei, voor een groot deel met *Hippophae rhamnoides* (Duindoorn) begroeid, een ander gedeelte meer met *Salix repens*, waartusschen vochtige plekjes met *Pirola rotundifolia* (Rondbladig Wintergroen) *Erythraea Centaurium* (Gewoon Duizendguldenkruid), *Epipactis palustris* (Echte Moeraswortel); veel Orchideeën heeft Schouwen ons niet opgeleverd; behalve *Epipactis palustris* ook nog *Epipactis latifolia*. Voor zoover ons bekend komt er in 't voorjaar vrij veel voor *Orchis Morio*. Merkwaardig was 't, dat de Thijm, bij ons in de duinen zoo algemeen, hier ontbrak, welk verschijnsel ook op de Noordzee-eilanden is waar te nemen. Verrast werden we door 't aanwezig zijn van een groepje dennen, midden in deze woestenij; een paar houtduiven en lijsters hadden ze tot nestplaats gekozen. Langs 't strand gaande, bereikten we den Westervuurtoren, waar dichtbij een plekje rijk begroeid met *Epilobium angustifolium*. Gedurende onzen tocht werden we aanhoudend gevolgd door een troep zilverbreeuwen, die bezig waren haar jongen vliegjes te geven onder voortdurend gekrijsch van, ki-ja, ki-ja! Een enkele maal joegen we een nachtzwaluw op de vlucht. In 't meer boschrijke gedeelte dicht bij Haamstede deden de tijtjaf en tuinfluiter zich hooren; spechten hebben we niet gezien, hoewel ze hier voorkomen; naar het zeggen van de bewoners vindt men hier de groene en de kleine bonte specht.

Den volgenden dag verlieten we Haamstede weder, en gingen langs binnenwegen op Renesse aan. Op dezen tocht

De toren van Westerschouwen.

noteerden we weer eenige nieuwelingen voor de flora van Schouwen en wel *Berula angustifolia* (Smalbladige Watereppe), *Butomus umbellatus* (Zwanenbloem), *Triglochin palustris* (Moeraszoutgras), *Carex Pseudo Cyperus*, (Basterdzegge)

Senecio aquaticus (Waterminnend Kruiskruid) *Euphrasia officinalis*, (Gewone Oogentroost). In de slooten vonden we de vier meest algemeene soorten van *Lemna* en wel *trislca*, *gibba*, *polyrhiza*, en *minor*.

Op Renesse gekomen bespraken we even logies, lieten onze ballast als taschjes en regenjassen achter, en togen weer verder naar het kasteel Moermond, de vroegere woonplaats van Jan van Renesse, en zoo op de Hel aan, eveneens een oud woonhuis; hier noteerden we *Thalictrum flavum* (Poelruit). Tapuiten en strandplevieren vermaakten zich in de weiden, terwijl ook eenige keeren een fuut voor ons uitvloog. Op een veld met suikerbieten groeiden *Euphorbia exigua* (Kleine Wolfsmelk) en *Lamium amplexicaule* (Hoenderbeet), naast de meer genoemde akkerplanten. Eindelijk bereikten we weer de duinen, die hier slechts uit ééne rij bestaan; aan de binnenzijde daarvan bloeide de *Silene nutans* (Knikkend Lijmkruid) in vrij grooten getale; ook *Hieracium umbellatum* (Schermdragend Havikskruid) en *Trifolium arvense* (Hazepootje) noteerden we hier voor 't eerst op Schouwen.

Op den steenen vuurtoren, dien we naderden, werden we nauwkeurig met den verrekijker gevolgd; in de eerste plaats liepen we op verboden terrein, en in de tweede plaats zagen we er met onze bussen wat vreemd uit; de nieuwsgierigheid onzer bespieders steeg ten top, toen we een poeltje gingen doorsnuffelen, voor hen een nietswaardig plekje, voor ons was het juist 't tegengestelde. Wij vonden daar: *Acorus Calamus* (Kalmus), *Alisma Plantago* (Groote Waterweegbree), *Galium uliginosum* (Kleverig Walstroo), *Hippuris vulgaris* (Lidsteng), *Hypericum tetrapterum* (Gevelegheld Hertshooi), *Lychnis Flos cuculi* (Echte Koekoeksbloem), *Oenanthe fistulosa* (Pijptorkruid), *Ranunculus Flammula* (Egelboterbloem). We verlieten dit vruchtbare plekje, om langs eenige binnenwegen weder de duinenrij te bereiken; langs deze wegen groeide *Onopordon Acanthium* (Wegdistel) met haar schoone lichtpurpere bloemen. Het witte zand hadden we spoedig onder de voeten, de vondst van *Thalictrum minus* (Kleine Ruit) deed even den moed herleven en dan ging het weer duin op, duin af, zonder zelfs een plantje te vertreden. Geen wonder, dat we de duinen maar vaarwel zeiden en landwaarts ingingen; groote *Sarothamnus*struiken stonden aan 't wegje, dat we insloegen naar een bosch. Deze aardige duinweg werd begrensd door een laag dijkje, dat ons beiden al spoedig scheidde. Opeens hoorde men: Ho! een nieuwe plant voor de flora van Schouwen! 't Was *Hypericum humifusum* (Liggend Hertshooi). Dat herhaalde zich eenige keeren en bijna op dezelfde plaats; 't waren achtereenvolgens *Gnaphalium luteo-album* (Bleekgeel Roerkruid), *Ornithopus perpusillus* (Zandvogelpootje), *Sagina nodosa* (Knoepig Vetmuur). Dat gaf weer moed; 't was alleen jammer, dat 't reeds laat was en we onze terugreis aanvaardden; nog noteerden we *Viola canina* en *Veronica officinalis*. Den avond passeerden we op Renesse en den volgenden morgen richtten we onze schreden naar Zierikzee; langs een omweg gingen we daarheen; we konden nog enkele kwartierhokken maken. We namen onzen weg over Ellemee, waar *Mentha sylvestris* (Boschmunt) veel aan de slootkanten stond; in een boschje troffen we *Fragaria vesca* (Maandbloei) aan en op een korenveld de niet algemeene *Linaria Elatine* (Spiesbladige Vlasbek). Vervolgens gingen we over Scharendijke naar Brouwershaven, vanwaar we per tram naar Zierikzee reden.

Hiermede waren onze excursies geëindigd, zeven genotvolle dagen hadden we in de natuur doorgebracht, een overzicht gekregen van de flora en fauna van Schouwen en Duiveland, dat we zonder aarzelen een interessant

eiland kunnen noemen en waarvan we een bezoek ieder natuurviend kunnen aanbevelen.

We hebben 't reeds gezegd, vogels zijn er vele, een 250 tal hoogere planten werden waargenomen; dat is niet overweldigend veel, maar 't is dan ook niet de soortenrijkdom van eene streek, als wel 't in volkomenheid aanwezig zijn van verschillende vegetaties in die streek, die ze interessant maakt.

Wij althans hebben zeer aangename herinneringen van onzen tocht op Schouwen en Duiveland meegenomen.

Amsterdam.

's Gravenhage.

K. J. D'HUY.

F. K. VAN ITERSOM.

OPRUIMERS.

Het werd avond en doodstil in 't duin. Zooeven liet de leeuwerik nog brokjes lied hooren, nu hoor ik geen vroolijke fluittonen meer. Zwaar hangt de zoete geur van 't kruipend Stalkruid en van het witte Walstroo in de zandkuilen en pannen.

Aan den ingang van een konijnenhol, dat uitmondde halverwege een welig begroeide helling, lag een jong konijntje dood. 't Wollige lijfje lag gekromd met de pootjes stijf uit; 't kleine kopje, met de anders zoo beweeglijke lepels, rustte op een plooi van 't dikke vel. De doffe doode oogjes staarden me akelig aan. Aan de groezelig witte buik gaapte een groote wond. Met inspanning van laatste krachten blijikbaar, was 't diertje nog uit z'n hol gekropen om hier, in 't licht, te sterven.

Cadaver van een konijn.

Maar nu reeds, nog voor het donker was gevallen, had het leven zich weer meester gemaakt van het doode materiaal. De aasvliegen, die bij de minste beweging onzerzijds als een wolkje er boven hingen, legden hunne eieren in de wond en nu en dan zag je tusschen de haren en onder de pooten van het achterlijf flauwe beweging. Aaskevers waren daar bezig, groote zwart met roode doodgravers, die ook al voor hunne nakomelingschap zorgden. Ze scharrelden tusschen de dikke vacht rond, en 't bleek nu en dan, dat ze trachtten het achterlijf te ondergraven.

Maar zij waren er niet de eenige van de keverfamilie; ook kleine platte, glimmend-zwarte *Saprinussen* eischten